O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI JIZZAX FILIALI

ISSN 2181-3884

ZAMONAVIY ILMIY-TEXNIK TADQIQOTLAR

xalqaro jurnali

Vol. 2 No. 4

2026

International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research

Volume 2 Issue 4
2026

Zamonaviy ilmiy-texnik tadqiqotlar xalqaro jurnali

4-son
2026

Международный журнал современных научно-технических исследований

Том 2 Выпуск 4
2026

MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI

Xalqaro ilmiy-elektron jurnali

Tahrir kengashi raisi:

P.f.d., prof., O.X. Turakulov

Bosh muharrir:

A.A. Abdumalikov

Tahrir kengashi mas’ul kotibi:

D.M. Jomurodov

Tahririyat hay’ati:

1. B.f.d., prof., S. Murodova (O’zMU Jizzax filiali, UZB)
2. P.f.n., prof., S. Usmanov (O’zMU Jizzax filiali, UZB)
3. T.f.n., dos., S. Tavboev (O’zMU Jizzax filiali, UZB)
4. F.f.d., prof., N. Djusupov (O’zDJTU, UZB)
5. T.f.d., dos., S. Ruzimov (TTPU, UZB)
6. P.f.d., prof., G. Lekerova (SKU, KZH)
7. DSc., Ali Coşkan (ASUI, TR)
8. T.f.d., prof., D. Irgasheva (TATU, UZB)
9. T.f.d., prof., I. Siddikov (NRU TIIAME, UZB)
10. T.f.n., dos., S. Eshkabilov (NDU, US)

Zamonaviy ilmiy-texnik tadqiqotlar xalqaro elektron jurnali (International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research) O’zMU Jizzax filiali Kengashining qaroriga asosan tashkil etilib, 2022-yil 9-sentabrda O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №038200 raqami bilan ro‘yxatidan o‘tkazilgan, shuningdek davlatlararo standartlar talabi asosida O‘zbekiston Milliy kutubxonasidan jurnal uchun 2181-3884 ISSN raqami olingan.

© “O‘zMU Jizzax filiali” – 2023

Tahririyat manzili:

130100, Jizzax viloyati, Jizzax shahri,
Sh.Rashidov Shox ko‘chasi, 259-uy.

TALABALARDA IJTIMOIY-AXLOQIY XULQNI SHAKLLANTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING O‘RNI

Maxkamova Dilafruz

Qo‘qon davlat universiteti, dotsent (PhD).
e-mail: orgservice77@gmail.com **ORCID**: https://orcid.org/0009-0009-4907-1831

Annotatsiya.

Mazkur maqolada zamonaviy oliy ta’lim jarayonida raqamli texnologiyalardan foydalanishning talabalarda ijtimoiy-axloqiy xulqni shakllantirishdagi pedagogik imkoniyatlari tahlil etilgan. Raqamlashtirish jarayoni ta’lim mazmuni, o‘qituvchi va talaba o‘rtasidagi munosabatlar, talabalarning axborotdan foydalanish madaniyati hamda ijtimoiy muloqot shakllariga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Shu nuqtai nazardan, raqamli texnologiyalarni faqat bilim berish vositasi sifatida emas, balki shaxsning ijtimoiy va axloqiy sifatlarini rivojlantiruvchi pedagogik vosita sifatida qarash muhimdir. Maqolada raqamli muhitda muloqot madaniyati, axborotdan mas’uliyatli foydalanish, raqamli etika, hamkorlik, bag‘rikenglik, halollik, ijtimoiy mas’uliyat va tanqidiy fikrlashni shakllantirish masalalari yoritilgan. Shuningdek, raqamli texnologiyalardan foydalanishda yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan axloqiy muammolar va ularning oldini olishda pedagogning roli haqida fikrlar bayon etilgan.

Kalit so‘zlar: raqamli texnologiyalar, raqamli ta’lim, ijtimoiy-axloqiy xulq, talabalar, raqamli etika, axborot madaniyati, raqamli madaniyat, axloqiy tarbiya, ijtimoiy mas’uliyat, ta’lim texnologiyalari.

РОЛЬ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ФОРМИРОВАНИИ СОЦИАЛЬНО-НРАВСТВЕННОГО ПОВЕДЕНИЯ СТУДЕНТОВ

Махкамова Дилафруз

Кокандский государственный университет, доцент (PhD).

Аннотация.

В данной статье анализируются педагогические возможности использования цифровых технологий в современном высшем образовании для формирования социально-нравственного поведения студентов. Процесс цифровизации оказывает значительное влияние на содержание образования, взаимоотношения между преподавателем и студентом, культуру использования информации обучающимися, а также формы социального взаимодействия. С этой точки зрения важно рассматривать цифровые технологии не только как средство передачи знаний, но и как педагогический инструмент развития социальных и нравственных качеств личности. В статье освещаются вопросы формирования культуры общения в цифровой среде, ответственного использования информации, цифровой этики, сотрудничества, толерантности, честности, социальной ответственности и критического мышления. Кроме того, рассматриваются возможные нравственные проблемы, возникающие при использовании цифровых технологий, и роль педагога в их предупреждении.

Ключевые слова: цифровые технологии, цифровое образование, социально-нравственное поведение, студенты, цифровая этика, информационная культура, цифровая культура, нравственное воспитание, социальная ответственность, образовательные технологии.

THE ROLE OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN SHAPING STUDENTS' SOCIAL AND MORAL BEHAVIOR

Maxkamova Dilafruz

Kokand State University, Associate Professor (PhD).

Abstract.

This article analyzes the pedagogical potential of using digital technologies in

modern higher education to shape students' social and moral behavior. The process of digitalization has a significant impact on educational content, teacher–student relationships, students' information literacy and culture of information use, as well as forms of social interaction. From this perspective, it is important to consider digital technologies not only as tools for knowledge transmission but also as pedagogical instruments for developing individuals' social and moral qualities. The article addresses the development of communication culture in digital environments, responsible use of information, digital ethics, cooperation, tolerance, honesty, social responsibility, and critical thinking. Furthermore, it discusses potential ethical issues arising from the use of digital technologies and the role of educators in preventing them.

Keywords: digital technologies, digital education, social and moral behavior, students, digital ethics, information culture, digital culture, moral education, social responsibility, educational technologies.

Kirish. Jamiyat taraqqiyotining hozirgi bosqichida raqamli texnologiyalar inson hayotining barcha sohalariga, jumladan, ta'lim tizimiga ham chuqur kirib bormoqda. Ta'lim jarayonida elektron ta'lim platformalari, virtual muhitlar, multimedia vositalari, onlayn kurslar, ijtimoiy tarmoqlar, sun'iy intellekt asosidagi dasturlar va boshqa raqamli resurslardan foydalanish tobora kengayib bormoqda. Bunday sharoitda ta'limning maqsadi faqat talabalarga kasbiy bilim va amaliy ko‘nikmalar berish bilan cheklanib qolmasligi lozim. Zero, raqamli muhitda faoliyat yuritadigan mutaxassisdan yuqori darajadagi axborot madaniyati, muloqot madaniyati, ijtimoiy mas'uliyat va axloqiy ong ham talab etiladi.

Talaba shaxsining ijtimoiy-axloqiy xulqi uning jamiyatdagi munosabatlari, boshqa insonlarga bo‘lgan hurmati, o‘z harakatlari uchun mas'uliyati, axloqiy me'yorlarga amal qilishi va ijtimoiy hayotdagi faolligida namoyon bo‘ladi. Oliy ta'lim muassasasi ushbu sifatlarni rivojlantirish uchun muhim ijtimoiy-pedagogik muhit hisoblanadi.

Raqamli texnologiyalar esa mazkur jarayonga yangi mazmun va shakllar olib kirmoqda. Bugungi talaba axborotni nafaqat auditoriyada, balki elektron manbalar, ijtimoiy tarmoqlar, ta'lim platformalari va virtual muloqot vositalari orqali ham qabul qiladi. Shu sababli talabaning ijtimoiy-axloqiy xulqini shakllantirish jarayonini raqamli muhitdan ajratib tasavvur qilish qiyin.

UNESCOning ta'limda texnologiyalarga bag‘ishlangan global hisobotida raqamli texnologiyalar ta'lim sifatini oshirishga xizmat qilishi mumkinligi bilan birga, ulardan foydalanishda inson manfaatlari markazda bo‘lishi lozimligi ta'kidlanadi. Texnologiya insonlararo ta'limiy muloqotni to‘liq almashtiruvchi emas, balki uni qo‘llab-quvvatlovchi vosita sifatida qaralishi zarur.

Shu nuqtayi nazardan, raqamli texnologiyalarning talabalar tarbiyasiga ta'sirini o‘rganish dolzarb pedagogik masalalardan biri hisoblanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ijtimoiy-axloqiy xulq shaxsning jamiyatda mavjud bo‘lgan axloqiy va ijtimoiy me'yorlarga munosabati hamda ularni amaliy faoliyatida namoyon etishi bilan bog‘liq murakkab jarayondir. U insonning ichki e'tiqodi, qadriyatlari, mas'uliyati, munosabat madaniyati va xatti-harakatlarida aks etadi.

Talaba uchun ijtimoiy-axloqiy xulq, avvalo, o‘quv jarayonida halollikka amal qilish, o‘qituvchi va tengdoshlarini hurmat qilish, jamoada o‘zini munosib tutish, o‘z fikrini madaniyatli tarzda ifodalash, boshqalarning qarashlariga hurmat bilan munosabatda bo‘lish kabi sifatlarni qamrab oladi.

Raqamli muhitning kengayishi bilan ushbu tushuncha yanada keng mazmun kasb etmoqda. Endi talabadan faqat real hayotda emas, balki virtual muhitda ham axloqiy me'yorlarga amal qilish talab etiladi. Masalan, boshqa insonning shaxsiy ma'lumotlarini himoya qilish, ruxsatsiz surat yoki ma'lumot tarqatmaslik, internetda haqoratli munosabatdan voz kechish, mualliflik huquqini hurmat qilish va ishonchsiz axborotni tarqatmaslik raqamli axloqning muhim jihatlaridir.

Demak, zamonaviy talaba uchun ijtimoiy-axloqiy xulq real va virtual muhitdagi xulq-atvor birligini anglatadi.

Raqamli texnologiyalarning asosiy afzalliklaridan biri ta'lim jarayonini interaktiv tashkil etish imkoniyatidir. An'anaviy ta'limda talaba ko‘pincha tayyor axborotni qabul qiluvchi subyekt sifatida namoyon bo‘lsa, raqamli muhitda u axborotni izlash, saralash, tahlil qilish, qayta ishlash va taqdim etish jarayonlarida faol ishtirok etadi.

Bunday faoliyat talabaning mustaqilligini rivojlantirishga xizmat qiladi. Mustaqil qaror qabul qilish esa ijtimoiy mas'uliyatning muhim asoslaridan biridir.

Raqamli texnologiyalar jamoaviy faoliyatni tashkil etish uchun ham keng imkoniyatlar yaratadi. Talabalar umumiy elektron hujjatlar, virtual muhokamalar, onlayn loyihalar va boshqa hamkorlik vositalari orqali birgalikda ishlashi mumkin. Bunday jarayonda ular vazifalarni taqsimlash, o‘zaro yordam berish, boshqa insonlarning fikrini eshitish va umumiy natija uchun mas'uliyat his qilishni o‘rganadilar.

Shu bilan birga, raqamli ta'lim vositalari talabalarning ijtimoiy muammolarga bo‘lgan qiziqishini oshirish imkonini beradi. Turli ijtimoiy, ma'naviy va axloqiy mavzularda elektron muhokamalar tashkil etish talabalarning o‘z fikrini asoslash va boshqa qarashlarni hurmat qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

UNESCO ma'lumotlarida ham raqamli texnologiyalar ta'limda hamkorlik, tengdoshlar o‘rtasida bilim almashish va

raqamli kontent yaratish uchun imkoniyatlar berishi qayd etilgan. Shu bilan birga, raqamli muhitda axloqiy xulq-atvor qoidalarini o‘rganish va amalda qo‘llash zarurligi ta’kidlanadi.

Talabalarning ijtimoiy-axloqiy xulqini shakllantirishda raqamli muloqot madaniyati alohida ahamiyatga ega. Bugungi kunda talabalar o‘rtasidagi muloqotning muayyan qismi elektron pochta, messenjerlar, ijtimoiy tarmoqlar va ta’lim platformalari orqali amalga oshirilmoqda.

Virtual muloqotning o‘ziga xos xususiyatlari mavjud. Inson ekran ortida bo‘lgani uchun ba’zi holatlarda o‘z so‘zlari va harakatlarining boshqalarga ta’sirini yetarlicha his qilmasligi mumkin. Shu sababli raqamli muloqotda hurmat, madaniyat va mas’uliyat tamoyillariga rioya qilishni o‘rgatish muhim.

Talabalarga elektron muloqotda murojaat madaniyati, fikr bildirish odobi, bahslashish qoidalari, shaxsiy chegaralarga hurmat, boshqalarning sha’ni va qadr-qimmatiga ehtiyotkorona munosabatda bo‘lish kabi masalalar tushuntirilishi lozim.

Ayniqsa, virtual muhokamalarda turli fikrlarning mavjudligi tabiiy holat ekanini tushuntirish zarur. Talaba o‘ziga ma’qul bo‘lmagan fikrni rad etishi mumkin, ammo uni bildirgan insonni haqorat qilish yoki kamsitishga haqli emas. Shu orqali raqamli muhitda bag‘rikenglik va madaniyatli muloqot ko‘nikmalari shakllanadi.

Raqamli muloqot madaniyatining shakllanishi talabaning keyingi kasbiy faoliyati uchun ham muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki zamonaviy mehnat bozorida elektron yozishmalar, onlayn yig‘ilishlar va virtual jamoalar bilan ishlash ko‘plab kasblarning ajralmas qismiga aylanmoqda.

Raqamli texnologiyalardan foydalanish jarayonida talabalar ulkan axborot oqimiga duch keladilar. Internetdagi har qanday ma’lumotni ishonchli deb qabul qilish esa turli muammolarga olib kelishi mumkin.

Shuning uchun talabalarda axborotni tanqidiy baholash, manbani tekshirish, turli ma’lumotlarni o‘zaro solishtirish va ishonchli manbalarga tayanish ko‘nikmalarini shakllantirish muhimdir. Axborot madaniyati faqat texnik ko‘nikma emas, balki ijtimoiy-axloqiy mas’uliyatning ham muhim ko‘rinishidir.

Noto‘g‘ri ma’lumotni bila turib tarqatish, boshqa shaxsning shaxsiy ma’lumotlarini ruxsatsiz ommalashtirish, mualliflik huquqini buzish yoki boshqa insonning mehnatini o‘zlashtirish axloqiy jihatdan salbiy holatlar hisoblanadi.

Talabalarni raqamli axborotdan foydalanish jarayonida «Men bu ma’lumotni qayerdan oldim?», «U qanchalik ishonchli?», «Uni boshqalarga tarqatish to‘g‘rimi?», «Bu ma’lumot kimning huquq va manfaatlariga ta’sir qilishi mumkin?» kabi savollarni berishga o‘rgatish ularning axborotga mas’uliyatli munosabatini rivojlantiradi.

Bunday yondashuv talabada tanqidiy fikrlash bilan birga axloqiy qaror qabul qilish qobiliyatini ham shakllantiradi.

Raqamli etika raqamli texnologiyalardan foydalanish jarayonida amal qilinishi lozim bo‘lgan axloqiy tamoyillar majmuini ifodalaydi. U shaxsiy daxlsizlik, ma’lumotlar xavfsizligi, mualliflik huquqi, adolatli foydalanish, hurmat, mas’uliyat va inson qadr-qimmatini himoya qilish kabi masalalarni qamrab oladi.

Oliy ta’lim jarayonida raqamli etika masalalarini maxsus mavzular sifatida o‘rganish yoki mavjud fanlar mazmuniga integratsiya qilish mumkin. Masalan, talabalarga elektron manbalardan foydalanish, iqtibos keltirish, manbalarni ko‘rsatish va akademik halollik talablarini tushuntirish muhim.

Akademik halollik raqamli ta’lim muhitida yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Internet va sun’iy intellekt vositalari orqali turli matnlarni olish imkoniyati kengaygani sari talabaning mustaqil fikrlashi va o‘z mehnati natijasini taqdim etishiga bo‘lgan talab ham kuchaymoqda.

Shu ma’noda raqamli texnologiyalardan foydalanish talabaga tayyor javobni olish imkoniyatini emas, balki uning o‘z bilim va fikrlashini rivojlantirish imkoniyatini berishi kerak.

Sun’iy intellekt texnologiyalarining ta’lim jarayoniga kirib kelishi talabalarning raqamli kompetensiyalariga yangi talablarni qo‘ymoqda. Sun’iy intellektdan ta’limda foydalanish bir qator qulayliklar yaratsa-da, undan mas’uliyatsiz foydalanish axloqiy muammolarni keltirib chiqarishi mumkin.

Talaba sun’iy intellekt vositalaridan foydalanganda olingan ma’lumotlarni tanqidiy baholashi, ularni mustaqil tahlil qilishi va o‘z intellektual mehnati bilan uyg‘unlashtirishi zarur.

UNESCOning talabalar uchun sun’iy intellekt kompetensiyalari doirasi insonga yo‘naltirilgan yondashuv, sun’iy intellekt etikasi, texnologiyalar va ularni qo‘llash, sun’iy intellekt tizimlarini loyihalash kabi yo‘nalishlarni qamrab oladi. Hujjatda talabalarni sun’iy intellektdan xavfsiz, mazmunli va axloqiy jihatdan to‘g‘ri foydalanishga tayyorlash muhimligi ta’kidlangan.

Bu yondashuv talabalarda texnologiyadan foydalanish madaniyatini shakllantirish bilan birga, inson mas’uliyati va mustaqil qaror qabul qilishning ahamiyatini ham oshiradi.

Sun’iy intellekt talabaning fikrlashini almashtiruvchi vosita emas, balki uning o‘quv faoliyatini qo‘llab-quvvatlovchi vosita sifatida qaralishi maqsadga muvofiq. Bu esa pedagoglardan raqamli texnologiyalarning imkoniyatlari bilan bir qatorda, ularning cheklovlari va axloqiy jihatlarini ham tushuntirishni talab etadi.

Talabalarning ijtimoiy-axloqiy xulqida hamkorlik va bag‘rikenglik muhim o‘rin tutadi. Raqamli texnologiyalar ushbu sifatlarni shakllantirish uchun qulay muhit yarata oladi.

Jamoaviy elektron loyihalarda har bir talaba muayyan vazifani bajaradi va umumiy natija uchun mas’ul bo‘ladi. Bunday faoliyat jarayonida talabalar bir-birining imkoniyatlari va fikrlarini inobatga olishni o‘rganadilar.

Virtual muhokamalar esa turli dunyoqarashlarga ega bo‘lgan insonlar bilan muloqot qilish imkonini beradi. Bu

jarayon talabalarda bag‘rikenglik, boshqa fikrlarni qabul qilish va konstruktiv bahs olib borish ko‘nikmalarini rivojlantirishi mumkin.

Shu bilan birga, raqamli muhitda jamoaviy faoliyatni tashkil etishda pedagog nazorati va aniq qoidalar muhim ahamiyatga ega. Muhokama ishtirokchilarining bir-biriga hurmat bilan munosabatda bo‘lishi, shaxsiy haqoratlardan voz kechishi va fikrlarni dalillar asosida muhokama qilishi talab etiladi.

MUHOKAMA

Raqamli texnologiyalarning ta’limda keng qo‘llanilishi ijobiy imkoniyatlar bilan birga ayrim muammolarni ham yuzaga keltiradi. Ular orasida raqamli tengsizlik, axborot xavfsizligi, shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish, internetga haddan tashqari bog‘lanish, ishonchsiz axborot, kiberbulling va akademik halollik bilan bog‘liq masalalar mavjud.

UNESCOning ta’limda texnologiyalarga bag‘ishlangan global hisobotida raqamli texnologiyalarning samaradorligi har qanday sharoitda bir xil emasligi, texnologiyalardan foydalanishda tenglik, maqsadga muvofiqlik, dalillarga asoslanganlik va barqarorlik kabi omillarni hisobga olish zarurligi qayd etilgan.

Shuning uchun ta’lim muassasalarida raqamli texnologiyalarni joriy etish jarayonida faqat texnik jihatlarga emas, balki ijtimoiy va axloqiy omillarga ham e’tibor qaratish lozim.

Texnologiyaning mavjudligi o‘z-o‘zidan ijtimoiy-axloqiy tarbiyani ta’minlamaydi. Aksincha, uning qanday maqsadda, qanday mazmunda va qanday pedagogik usullar bilan qo‘llanilishi hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Talabalarda ijtimoiy-axloqiy xulqni shakllantirishda o‘qituvchining shaxsiy namunasi muhim ahamiyatga ega. Pedagog raqamli texnologiyalardan foydalanishda axborot manbalarini to‘g‘ri ko‘rsatishi, boshqalarning intellektual mulkini hurmat qilishi, elektron muloqot madaniyatiga amal qilishi va talabalarga nisbatan hurmatli munosabatni namoyon etishi lozim.

O‘qituvchi raqamli texnologiyalardan foydalanishni nazorat qiluvchi shaxs emas, balki talabaga raqamli muhitda to‘g‘ri qaror qabul qilishni o‘rgatuvchi pedagog sifatida namoyon bo‘lishi zarur.

Dars jarayonida axloqiy vaziyatlarni muhokama qilish, raqamli muhitda uchraydigan muammoli holatlarni tahlil etish, jamoaviy loyihalar tashkil qilish va talabalarning mustaqil fikrlashini rag‘batlantirish samarali usullardan hisoblanadi.

Masalan, talabalarga internetda tarqalgan ma’lumotlarni tahlil qilish, ularning ishonchliligini aniqlash, mualliflik huquqi va shaxsiy daxlsizlik bilan bog‘liq jihatlarini muhokama qilish bo‘yicha topshiriqlar berilishi mumkin. Bunday vazifalar nazariy bilimlarni amaliy ko‘nikmalar bilan bog‘laydi.

Raqamli mas’uliyat talabaning virtual muhitdagi o‘z harakatlari oqibatlarini anglashi bilan bog‘liq. Raqamli muhitda yozilgan fikr, joylashtirilgan rasm yoki tarqatilgan ma’lumot keng auditoriyaga yetib borishi mumkin. Shu sababli har bir harakatga mas’uliyat bilan yondashish talab etiladi.

Raqamli mas’uliyatni shakllantirishda talabalarga shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish, kuchsiz parollardan foydalanmaslik, shubhali manbalarga ishonmaslik, notanish havolalarni ochishda ehtiyotkor bo‘lish, boshqa insonlarning huquqlarini hurmat qilish kabi masalalarni tushuntirish bilan birga, ularning ijtimoiy oqibatlarini ham anglatish muhim.

Bunda asosiy maqsad talabani raqamli muhitdan qo‘rqitish emas, balki undan ongli va mas’uliyatli foydalanish madaniyatini shakllantirishdan iborat.

Raqamli texnologiyalar talabalarning jamiyat hayotidagi ijtimoiy faolligini oshirishga ham xizmat qilishi mumkin. Turli ijtimoiy loyihalar, volontyorlik tashabbuslari, ekologik aksiyalar, ma’rifiy tadbirlar va jamoatchilikka qaratilgan axborot loyihalarini raqamli platformalar orqali tashkil etish mumkin.

Bunday faoliyat talabalarda jamiyat muammolariga befarq bo‘lmaslik, tashabbuskorlik, jamoaviy mas’uliyat va fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirishi mumkin.

Ayniqsa, talabalar tomonidan ijtimoiy muammolarga bag‘ishlangan raqamli kontent yaratilishi ularning ijodiy qobiliyati va ijtimoiy mas’uliyatini uyg‘unlashtiradi. Bunda kontentning mazmuni, axborotning ishonchliligi va axloqiy me’yorlarga muvofiqligiga alohida e’tibor qaratish lozim.

Talabalarda ijtimoiy-axloqiy xulqni shakllantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish muayyan pedagogik tamoyillarga asoslanishi lozim.

Avvalo, insonparvarlik tamoyiliga amal qilish muhim. Texnologiya insonni emas, balki insonning ta’lim olish va rivojlanish imkoniyatlarini qo‘llab-quvvatlashi kerak.

Shuningdek, ongli foydalanish tamoyili muhim bo‘lib, talabaga har bir raqamli vositaning maqsadi va undan foydalanish oqibatlarini anglash imkoniyati berilishi lozim.

Hamkorlik tamoyili talabalarning raqamli muhitda jamoaviy ishlashini va o‘zaro hurmat asosida muloqot qilishini nazarda tutadi.

Mas’uliyat tamoyili esa talabaning axborotni tarqatish, raqamli vositalardan foydalanish va virtual muloqotdagi harakatlari uchun javobgarligini anglashini ta’minlaydi.

Tanqidiy yondashuv tamoyili talabani raqamli muhitdagi har qanday axborotni avtomatik ravishda qabul qilmaslikka, uni tahlil qilish va ishonchliligini baholashga o‘rgatadi.

XULOSA

Ta’lim tizimining raqamlashuvi talabalarda ijtimoiy-axloqiy xulqni shakllantirish jarayoniga ham yangi talablarni

qo‘ymoqda. Bugungi talaba nafaqat o‘z kasbiy sohasini yaxshi bilishi, balki raqamli muhitda mas’uliyatli, madaniyatli va axloqiy jihatdan yetuk shaxs sifatida faoliyat yurita olishi zarur.

Raqamli texnologiyalar talabalarda ijtimoiy-axloqiy sifatlarni shakllantirish uchun katta imkoniyatlarga ega. Ular orqali mustaqil fikrlash, hamkorlik, muloqot madaniyati, axborot madaniyati, bag‘rikenglik, mas’uliyat va ijtimoiy faollikni rivojlantirish mumkin.

Biroq raqamli texnologiyalarning mavjudligi avtomatik ravishda ijobiy tarbiyaviy natija bermaydi. Bu natija, avvalo, texnologiyalardan foydalanish maqsadi, ta’lim mazmuni, pedagogik yondashuv va o‘qituvchining kasbiy mahoratiga bog‘liq.

Shu sababli oliy ta’lim muassasalarida raqamli ta’limni rivojlantirish jarayonida raqamli etika, axborot madaniyati, akademik halollik, shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish, raqamli muloqot madaniyati va ijtimoiy mas’uliyat masalalariga alohida e’tibor qaratish zarur.

Zamonaviy ta’limning muhim vazifalaridan biri raqamli texnologiyalardan foydalana oladigan, shu bilan birga ularning imkoniyatlari va xavflarini anglaydigan, o‘z harakatlari uchun mas’uliyat his qiladigan, boshqa insonlarni hurmat qiladigan va jamiyat hayotida faol ishtirok etadigan yetuk shaxsni tarbiyalashdan iborat.

Shunday ekan, raqamli texnologiyalarni ta’lim jarayoniga joriy etishda ularning texnik imkoniyatlarigina emas, balki insonparvarlik, axloqiylik va ijtimoiy mas’uliyat bilan bog‘liq jihatlari ham ustuvor ahamiyat kasb etishi lozim. Raqamli ta’lim insonning ma’naviy-axloqiy rivojlanishi bilan uyg‘unlashgandagina o‘zining to‘liq pedagogik ahamiyatini namoyon etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. UNESCO. Global Education Monitoring Report 2023: Technology in Education: A Tool on Whose Terms? – Paris: UNESCO, 2023.

2. UNESCO. Technology in Education: A Tool on Whose Terms? Global Education Monitoring Report 2023. – Paris: UNESCO, 2023.

3. Miao F., Shiohira K., Lao N. AI Competency Framework for Students. – Paris: UNESCO, 2024.

4. Maxkamova D. A. Talabalarning ijtimoiy-axloqiy dispozitsiyalarini rivojlantirish masalalari // Ijtimoiy-gumanitar sohada ilmiy-innovatsion tadqiqotlar jurnali. – 2026.

5. Richardson J., Milovidov E. Digital Citizenship Education Handbook: Being Online, Well-being Online, Rights Online. – Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2022. – 135 p.